

CUPRINS

CAPITOLUL 1	
<i>STUDENȚI CONTRA CURENTULUI</i>	7
CAPITOLUL 2	
<i>FISURI ÎN GLOBUL DE CRISTAL</i>	65
CAPITOLUL 3	
<i>SUPRAVIEȚUIRI LA BEIJING</i>	123
CAPITOLUL 4	
<i>PRINCIPIUL BUNEI CREDINȚE</i>	197
CAPITOLUL 5	
<i>UN FEL DE PAȘI</i>	
<i>PE FAȚA NEVĂZUTĂ A LUNII</i>	255
CAPITOLUL 6	
<i>PARADA FEBRILĂ A ANOTIMPURILOR</i>	337
CAPITOLUL 7	
<i>NOAPTE DE ONESTITATE,</i>	
<i>ULTIMA NOAPTE DE MISIUNE</i>	407
CAPITOLUL 8	
<i>FOTOGRAFIA DE IERI,</i>	
<i>GÂNDUL DE MÂINE</i>	463

CAPITOLUL 1

STUDENȚI
CONTRA
CURENTULUI

Tania¹: Răcoarea învăluisese terasa. Seara de toamnă timpurie se dovedea a fi mai degrabă plăcută. Așezați la masă, respiram boarea umedă, slab parfumată, a apelor Lacului de Vest. Alături de mine, soțul îmi luase mâna cu un gest vizibil încântat și mă așteptam să repete ceea ce îmi spusese de câteva ori, începând de azi dimineață. Să laude ideea mea de a veni, de la Beijing, la Hangzhou, profitând de cele câteva zile de vacanță ocazionate de Ziua Națională a Chinei, la început de octombrie. Avantajat de clima temperată a sudului, orașul păstra abundența zonelor vegetale. Am tresărit. Soțul îmi sărutase discret încheietura mâinii, cu un gest pe care i-l cunoșteam. Dar acum nu-l așteptasem.

— Iartă-mă! – a șoptit el. Sunt de modă veche. Voiam doar să știi cât sunt de recunoscător pentru aceste clipe.

Am zâmbit. Înțelegeam. Departe de Beijing, destinși, ne detașaserăm provizoriu, pentru câteva zile, de agenda galopantă, trepidantă, care cutremura permanent ambasada noastră. Deasupra, cerul desfășura mătasea unui senin impecabil. Aproape insesizabil, culoarea sa aluneca spre nuanțe tot mai întunecate. Ar fi fost de așteptat ca înserarea calmă, coborând treptat, să ne învăluie într-un moment de liniște. Dar nu eram singuri pe terasă. La masa alăturată, un tânăr cu un uscat profil anglo-saxon, tuns scurt, cu un păr albit timpuriu, susținea o conversație sonoră cu un zâmbitor chinez de vârstă mijlocie. Străinul declama fraze abundente pe un ton profesoral, sonor, de parcă ar fi vorbit unui întreg amfiteatru cu sute de studenți. Vizibil diferit în maniere și atitudine, interlocutorul asculta politicos.

— Dacă doriți să predați un curs la universitatea noastră, să știți că respectăm disciplinat o strictă tradiție! – spuse străinul.

¹ Tania – diminutiv de la Tatiana.

Trebuie să redactați un manual cuprinzător și sistematic pentru curs. Noi nu credem decât în ceea ce este scris!

Lumina se atenua ușor și, în colțurile terasei, lampioanele tradiționale, îmbrăcate în mătase roșie pentru a marca aceste zile de sărbătoare, nu se aprinseseră încă. Din poziția mea vedeam zâmbetul de pe fața profesorului chinez. Reținut. Poate nu pare de crezut, dar îmi venea să intervin. Să-i declar străinului tot atât de ferm și de sonor pe cât vorbea el: *Vreți texte scrise? Ați uitat! Suntem în țara în care se scrie de patru mii de ani. Aici s-a inventat tiparul și s-au tăiat în lemn primele pagini care au permis imprimarea și multiplicarea manualelor canonice! Și, peste toate, coregrafia elegantă a pensulei și arta caligrafiei înobilează spectaculos, de generații, fiecare gând ce merită a fi pus pe hârtie!*

Mâna mea rămăsese prizonieră în căldura palmei soțului. Mă privea atent. Intuise ce gândeam?

— Dar tu ai putea să o faci? – m-a întrebat el.

— Pofitim? – am reacționat interogativ pentru că nu am înțeles imediat ce voia să spună.

— Tu și cu mine, ce crezi, noi doi am putea scrie? Avem atâtea amintiri, nu-i așa?

Mărturisesc că întrebarea lui mă urmărește, încă. Aș dori să mă bucur cu adevărat de privilegiul de a împărtăși gândurile, trăirile, experiența. Pentru că sunt atât de multe de povestit. Recunosc bogăția și distincția ipostazelor pe care le-am trăit, cu emoție, cu bucurie. Sau cu toată încordarea și efortul trecerii prin încercări și momente de cumpănă. Indiferent din ce perspectivă, ca fiică de diplomat, ca soție de diplomat, și ca diplomat eu însămi. Cu convingerea că fiecare ființă omenească poate și, într-o anumită măsură, are chiar datoria să-și mărturisească gândurile și trăirile.

Viorel: Am ieșit din hotel cu un sentiment de îndoială. Parcă nu știam încotro vrem să ne îndreptăm. Aerul dimineții purta valuri de prospețime ce veneau dinspre lac. Am luat un taxi dintre cele ce zăboveau la marginea grădinii din fața hotelului, puțin surprinși că la volan se afla o femeie. Bluza albă de bumbac, cu buzunare pe piept, avea un aer de uniformă. Părul

tuns cu o linie severă, la limita umerilor, pieptănat îngrijit, dar necoafat, cam în stilul chinezoaicelor cu profesii practice, accentua impresia de maturitate, în ciuda tenului curat, bronzat, cu ovalul feței ușor asprit de conturul unghiular al bărbiei.

— Știu adresa! – ne-a confirmat cu o intonație fermă, ușor guturală, fără să arate că am fi impresionat-o prin faptul că i-am vorbit fluent în chineză.

Pronunția ei nu trăda vreo inflexiune locală așa cum ar fi fost de așteptat pentru un locuitor al zonei de sud. Apoi, ne-a avertizat:

— Va dura cel puțin o oră! Trebuie să ocolim tot lacul și, deci, asta înseamnă, cam vreo cincisprezece kilometri.

— Cum e posibil? – a întrebat Tania, așezată lângă mine, pe bancheta din spate. Pe harta orașului, templul unde vrem să mergem e la distanță de două străzi.

— Ok, aveți dreptate. Puteați merge pe jos în plimbare. Dar, astăzi, e altceva. A început vacanța de sărbătoarea zilei naționale. Dumneavoastră, străinii, nu aveți de unde să știți. Se pare că au venit un milion de turiști, și străini și din țară, să vadă Lacul de Vest. De aceea, poliția a decretat trei zile de circulație într-un singur sens în jurul lacului, dublând benzile pentru traficul auto. Iar de la hotelul dumneavoastră, deși templul pare la doi pași, trebuie să o luăm în sens opus și să ocolim tot lacul.

Abia acum am privit mai atent în jur. Într-adevăr, toate benzile de circulație erau pline de mașini, și cele mai vizibile erau autocarele încărcate ale companiilor de turism.

— Nu știu cum e acolo, la dumneavoastră, de unde veniți, dar aici la noi, nu se merge împotriva curentului...

Îi spun șoferiței că noi suntem diplomați din România și trăim de câțiva ani în China. Încercăm să înțelegem cât mai bine modul în care gândesc oamenii și regulile pe care le cred necesare pentru viața lor. Pentru ordine și liniște. Constat că chinezoaica mă privește atentă în oglinda retrovizoare.

Tania zâmbește. Deodată, mă întreabă în românește:

— De când suntem în China, am mers vreodată împotriva curentului? Te-ai gândit la asta?

M-a luat prin surprindere. Privesc fluxul de mașini, biciclete și pietoni care umplu bulevardul cu șase benzi și detaliile mișcării lor în această curgere colorată și de o diversitate densă și amețitoare devine parcă un fundal pe care, cu viteză similară, se derulează o retrospectivă a amintirilor. Aș vrea să fiu sincer,

fără să fiu speculativ, și fără să o fac pe Tania să creadă că improvizez de o manieră teribilistă. Ezit, nesigur, deși am unele sugestii ce ar avea nevoie și de încuviințarea ei. Tania mi-o ia înainte:

— Poate, când am fost studenți? Deși, cred că ne-am lăsat mai mult sau mai puțin duși de curentul principal, de valurile vremii...

— Nu totdeauna! – îi răspund, dar nu dintr-o subită aplecare spre polemică. Îți amintești, în primăvara lui '76, când te-am invitat la grădina zoologică?

— Grădina zoologică? Noi doi? – întrebă gânditoare, dar nu-mi dau seama dacă nu cumva uimirea ei este o secvență bine jucată de așteptare feminină. Poate vrea să verifice cât de bine îmi amintesc eu detaliile.

— Da, pentru că, în austeritatea acelor ani, parcurile erau închise, pe străzi străinii erau rari, și-atunci, era singurul loc în care ne puteam plimba fără să se uite lumea la noi ca la urs... Trăiam amândoi o fază mai mult decât romantică, fiecare zi era un pas spre mai îndrăzneală apropiere între noi doi. A durat șase luni până te-am luat de mână. Apoi, de umeri. Apoi, de talie...

— Și ce? Am mers contra curentului?

— În grădină, nu. Doar în autobuzul pe care l-am luat să ne întoarcem la cămin, la universitate.

— Și ce? Autobuzul a mers anormal?

— Nu, noi ne-am purtat foarte normal, dar contra curentului!

Tania mă privește cu o expresie intens interogativă. Zâmbesc și reiau cu răbdare:

— Eram în anii dinainte de încheierea Revoluției Culturale¹,

¹ Marea Revoluție Culturală Proletară (1966-1976), mișcare socio-politică lansată de președintele PC Chinez, Mao Zedong. Potrivit unor opinii, liderul chinez a urmărit reîmprospătarea spiritului revoluționar chinez și evitarea alunecării în tiparul modelului de socialism sovietic. Din perspectiva echilibrului de forțe și a disputelor interne la nivelul conducerii politice, mișcarea a reafirmat rolul conducător al lui Mao și prevalența orientărilor sale. Mișcarea a mobilizat tineretul, dislocând generații întregi de la studii și angrenându-le în campanii politice, mai mult sau mai puțin violente, drept *gărzi roșii*, sau trimitându-le pentru reeducare prin muncă în zonele rurale. Soția lui Mao, Jiang Qing, și asociații săi politici au jucat un rol major, ulterior incriminat de conducerea PC Chinez după 1976. Premierul Zhou Enlai a acționat de o manieră echilibrată, contribuind la menținerea activităților esențiale ale guvernului și la promovarea unor inițiative diplomatice majore, precum normalizarea relațiilor cu SUA.

relațiile dintre bărbați și femei erau tovărășești, atent coregrafiate, cu o bună distanțare și sobrietate în public...

— Nu înțeleg ce vrei să spui...

— Nu-ți amintești?

— Ce să-mi amintesc? Știu doar că mă mișcam ca într-un vis. Nu-mi venea să cred ce simțeam, eram topită, erai lângă mine și tot restul lumii nu mai conta.

— Și pentru mine era la fel. Știu doar că în autobuzul acela supraaglomerat, familii cu copii care plecau după vizitarea grădinii, ne-am refugiat în zona din spate, într-un spațiu fără scaune, unde oamenii stăteau în picioare. Aglomerația ne-a obligat să ne luăm în brațe, ca și cum ne-am fi protejat de tot ce era în jur, și atunci ți-am simțit obrazul, și buzele. Noi am mers așa, îmbrățișați, contra curentului, ignorând rânduielile imediate, ale *lor*, ale vremurilor, și trăind doar după cele universale ale lumii, așa cum le simțeau sufletele noastre...

Tania: Probabil că pentru un turist străin ar fi aproape imposibil, dar noi suntem obișnuiți. Aglomerația nu ne sufocă, am învățat să respirăm în orice condiții. Am trăit în țara aceasta atâția ani. Viorel e foarte calm și încearcă să fotografieze statuetele zeităților budiste tăiate în piatră și plasate de-a lungul aleilor. Trebuie să fie îndemânat și rapid. Caută orice spațiu ce apare provizoriu printre siluetele chinezilor care se îngheșuie și ei să facă același lucru. Am încercat să ne desprindem de mulțime, dar fluviul uman colorat curge în valuri mișcătoare, constant, deși în ritmuri omenești diferite, în toate direcțiile, pe panta ce urcă spre clădirile principale ale templului. Pășim în ritmul a sute de persoane și ne oprim, vrând-nevrând, când se opresc și ei.

Pe tot parcursul, în stânga noastră, faleza muntelui desfășoară o galerie de sculpturi săpate în stâncă. E o cascadă orizontală de figuri cenușii ce ilustrează panteonul tuturor zeităților budiste venerate de secta Chan, căci templul, de peste o mie șapte sute de ani, a acumulat tot ce este mai reprezentativ aici, în sudul țării.

M-am întrebat de ce amețisem. Pereții de stâncă, trunchiurile copacilor, solizi și înalți, conifere cu coroane ce aproape acoperă, ca un plafon verde, văzduhul de deasupra capetelor noastre, toate creează un spațiu cu o acustică specială. E un tumult instopabil, o zarvă continuă și sănătoasă ce

demonstrează vitalitate. Strigătele excitate ale copiilor, apelurile autoritare ale unor voci de bărbați, exclamațiile prelungi ale femeilor, toate se contopesc într-un vuiet ce domină aerul. Respir adânc, căci îmi vâjâie capul. Întreb:

— Știi de ce călugărul Huili a întemeiat templul aici?

Viorel se întoarce spre mine, tocmai fotografia silueta generoasă, tăiată în piatră, a unui călugăr cu o expresie amplă de beatitudine zâmbitoare. Trecătorii îi ating cu mâinile, freacă insistent pânțele abundent revărsat, căci se spune că aduce noroc, pentru că acolo el a înghițit toate relele lumii. Soțul nu pare să mă fi auzit și repet.

— Atunci când călugărul budist a sosit din India de Vest, la începutul primului mileniu, s-a oprit aici fascinat.

Soțul clipește și se uită în jur căutând răspunsul. Mai am putere să zâmbesc.

— Pentru că aici, la poalele muntelui, pădurea îmbrățișa totul. Se auzeau doar izvoarele. Era liniște! O pace desăvârșită!

— Poftim?

Aproape că nici eu nu-mi auzisem vocea. M-am resemnat. Ne-am contopit în mulțimea care s-a rostogolit în cavalcada sutelor de pași peste zecile de trepte și am urcat fără răgaz. Sălile ridicate pe masivi stâlpi roșii acopereau cerul cu liniile curbate ale colțurilor tradițional arcuite. În interior, adăpostite și înconjurată de perdele uriașe și grele, statui monumentale, înghețate în adâncă meditație, risipeau peste noi benevolența unei priviri încremenite în îngăduință infinită și un zâmbet tolerant și înțelegător. Alături de toți ceilalți, am pus și noi trei baghete de esență parfumată în vasele de bronz. Ardeau mocnit și degajau o ceață parfumată. Valurile alburii de pâclă divină pluteau și se răspândeau peste toți și absorbeau lumina dimineții, o accentuau, îmbrăcându-ne într-un halou ce nu putea fi decât izbăvitor și purificator.

Am simțit cum soțul m-a prins de mână, m-a tras după el, sprijinindu-mă să cobor câteva trepte abrupte la un colț de clădire. Fluviul de vizitatori se îndepărta, urcând către alte platforme și săli cu statui, undeva în sus, într-o perspectivă mai înaltă, parțial acoperită de rânduri masive și solemne de pini.

— Vino, aici!

Lateral, un pavilion modest, fusese plasat pe o platformă de stâncă, solitar și retras. Pe câțiva metri, o balustradă traforată în zigzaguri de lemn vopsit în roșu mărginea un perimetru

hexagonal, sub umbrela conică a unui acoperiș cu colțuri de țigle glazurate întoarse spre cer. Și era liniște.

Abia atunci mi-am dat seama, respirând relaxată, că ameișem de zgomot, de aromele tari ale esențelor arse drept ofrandă. Ne-am așezat amândoi.

— Ești fantastic. Cum ai găsit locul ăsta?

Soțul a ridicat din umeri.

— Cineva, acolo sus, are grijă de noi!

— Uneori! – am zis cu jumătate de gură.

Dar am reluat rapid ce voiam adineaori să-i spun:

— Întemeietorul templului s-a oprit, atunci, aici, pentru că era un loc retras și pierdut de lume, la adăpostul muntelui și al pădurii.

— Da, de aceea se numește *Adăpostul Sufletului!* – zice el.

— L-aș traduce în termeni scolastici!

— Cum?

— *Reculegerea Spiritului!* – am spus.

— Adică, retragere în meditație și contemplare? Ok. Tania dragă, atunci, hai să-ți spun, simt că mai avem atâtea subiecte la care trebuie să medităm. Cu multă aplecare, seriozitate și pasiune!

Mă gândeam că Viorel nu m-a convins să ne preocupăm de mersul contra curentului. Dar m-a convins că reflecta la ceva serios. Din trecut sau din prezent?

Viorel: Decanul ne impresionase prin manierele sale degajate. Realmente se vedea că vizita noastră la Academia de artă din Hangzhou îi făcea plăcere, dar nu reușisem să-mi dau seama, dincolo de cordialitatea declarată față de noi, ca diplomați români, dacă mai subzista și o altă motivație a bunăvoinței sale. Începuse generos:

— Vă rog să manifestați îngăduință. Domnul ambasador, ne-ați prins în timpul unui seminar studențesc. De obicei, nu invităm oaspeți străini. Nu vrem să le producem o impresie greșită. E ca și cum cineva ar pătrunde în bucătărie când abia se tranșează carnea, oase și sânge peste tot, iar legumele sunt necurățate, încă pline de pământ. Iertare, așa sunt ideile noastre, acum. Crude și abia smulse din humusul cerebral! Dar, eu cred că e bine să vă avem aici. Sunteți prieteni, din România. După cum știți, la academia noastră a predat profesorul și pictorul Eugen Popa, în anii șaptezeci.

I-am spus că am văzut expoziția omagială, cu lucrările pictate de el în China, cu notițele de curs ale studenților, cu amintirile lor extraordinare despre cel ce le-a fost mentor.

— Suntem onorați să vă fim alături la această dezbatere. Noi, eu și soția, suntem simpli consumatori de artă, admiratori ai picturii chineze tradiționale. Dar, pe fond, neinițiați.

Mărturisesc că priveam în jur cu o oarecare îngrijorare. Atelierele secției de pictură prin care trecuserăm relativ în pas vioi, mă uimiseră și chiar crispaseră. La început, mă delectaseră pânzele uriașe neînramate, atârinate pe pereți, probabil spații de reflecție, schițe, invitație la dezlănțuirea imaginației. Pe ele trenau forme incerte, în tușe negre, lucrute cu o pensulă nemiloasă, cu accidente de traiectorie, de parcă cineva i-ar fi dat peste mână artistului în momentul în care prinsese curaj și se pregătea să dea contur unei idei explicite. Altele, încercam eu să ghicesc, sugerau evoluții vegetale, trunchiuri și arborescențe monocoloră într-o efervescentă înspumare, trecută prin orizonturi succesive, stratificate. Rar apărea culoarea. Chiar și atunci, calcinată în nuanțe din ce în ce mai arse, întunecate. Arcade populate de siluete muncite, contorsionate se dizolvau treptat în văzduh...

— Acea pare o hală de fabrică! – mi-a șoptit Tania. Iar muncitorii sunt aeropurtați...

— Observați, desigur, studenții noștri, vorbim aici de anul doi, care practică, în paralel, și caligrafia, încearcă, simultan, să cultive două tendințe! – ne declarase decanul cu un ton în care reverbera o sesizabilă nuanță de mândrie. Dacă doriți, în primul rând, să confirme că, în anul întâi, au asimilat elementele de bază, componentele de concepție ale picturii clasice, indiferent că ne referim la peisagistică, la scene de luptă sau de vânătoare, la portretistică...

Undeva, într-un colț, zărisem asemenea lucrări, deși parcă aduceau a fresce religioase precum cele din grottele budiste de la Dunhuang. Dar n-aș fi băgat mâna-n foc.

— Iar a doua tendință depinde de ei înșiși. Nenumită, nedefinită. Spiritul lor trebuie stors de secreții creative nemaivăzute!

Când am pătruns în sala de curs în care se desfășura seminarul, rumoarea a fost brusc suspendată și studenții s-au ridicat respectuoși în picioare.

— Vă rog să continuați! – i-a încurajat decanul.